

ДНЕВНИКЪ

(стенографски)

на

XV-то обикновено Народно събрание.

Втора редовна сесия.

XVII заседание, срѣда, 20 февруарий 1913 г.

(Открито отъ прѣдседатели г. д-ръ С. Даневъ, въ 3 ч. 25 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: (Звъни) Засѣданието се отваря. Моля г. секретаря да протѣри отсъствающитѣ г. г. народни прѣдставители.

Секретарь А. Кипровъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Желѣзъ Абаджиевъ, Несторъ Абаджиевъ, Димитъръ х. Баневъ, Димитъръ Бръчковъ, Велчо Велчевъ, Георги Джавизовъ, Христо х. Димитровъ, Василъ Димчевъ, д-ръ Асѣнъ Златевъ, Йовчо Киревъ, Никола Константиновъ, д-ръ Тодоръ Кръстевъ, Герго Лажовъ, Тодоръ Лунгаловъ, Иванъ Минчевъ, Иванъ Младеновъ, Никола Мушановъ, Димитъръ Нарлиевъ, Никола Начевъ, Тенчо Начевъ, Недю Николовъ, Иванъ Пецовъ, Христо Пипаловъ, Стефанъ Пипевъ, Иванъ Поповъ, Христо Поповъ, д-ръ Карякъ Провадалиевъ, Димитъръ Патжмовъ, Стефанъ Савовъ, Василъ Стаменовъ, Петъръ Станчевъ, Михаилъ Такевъ, Дечко Ченгелиевъ и Христо Черешаровъ)

Прѣдседателъ: Отсъствуватъ 34 души. Значи има нужното число народни прѣдставители, за да считаме Народното събрание правилно конституирано и да пристѣпимъ къмъ дневния редъ.

Прѣди да сторимъ това, съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че прѣдседателството е разрѣшило отпускъ на слѣдующитѣ г. г. народни прѣдставители: на пловдивския Христо Поповъ — 4 дена, на старозагорския Василъ Димчевъ — 4 дена, на шуменския Дечко Ченгелиевъ — 6 дена, на народомирския Раде Станоевъ — 3 дена.

Освѣтъ това нѣкои г. г. народни прѣдставители искатъ отпускъ, за който трѣбва да се произнесе народното прѣдседателство, а именно: кѣзълагашкиятъ Димитъръ Нарлиевъ моли да му се разрѣши безсроченъ отпускъ, прѣдъ видъ на това, че засѣданията на Народното събрание почнали отъ 15 того, а той билъ ангажиранъ отъ военнитѣ власти и назначенъ старши командантъ и заведующъ военно-

разходния магазинъ въ Кѣзълъ-Агачъ, която длъжностъ не му позволява да се яви въ камарата докато трае сесията. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж съгласни да се разрѣши исканиятъ отъ народния прѣдставителъ г. Димитъръ Нарлиевъ безсроченъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Пловдивскиятъ народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Тодоръ Кръстевъ, на основание медицинско свидѣтелство, съ което се констатира, че дѣйствително е боленъ, моли да му се разрѣши едномѣсеченъ отпускъ. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които сж съгласни да му се разрѣши тоя отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Пецовъ моли да му се разрѣши 12-дневенъ отпускъ. Които приематъ да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Бѣленскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Георги Губидѣльниковъ моли, по важни домашни причини, да му се разрѣши 11-дневенъ отпускъ, начиная отъ 22 февруарий до 4 мартъ включително. Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни да му се разрѣши този отпускъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Най-сетнѣ варненскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Илия Стаматовъ моли да му се разрѣши 20-дневенъ отпускъ, по причина на внезапно заболѣване. Които сж съгласни да му се разрѣши исканиятъ отпускъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Постѣпили сж: първо, литане отъ трънския народенъ прѣдставителъ г. Атанасъ Тричковъ до г. министра на войната, съ което иска г. министрътъ да му отговори, какви мѣрки смѣта да вземе за отстранение нерадовноститѣ, които се върпатъ отъ старшитѣ и младши подофицери на 6 полкъ, при даване отпускъ на новобранцитѣ.

Отъ същия народенъ прѣдставителъ, до г. министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве, питане, съ което иска да му отговори: известни ли му сж нередовноститѣ, вършени отъ управлението на софийското дружество „Червенъ кръстъ“ при пострѣйката на дружественото здание, и ако му сж известни, не смѣта ли, че трѣбва да се взематъ нѣкакви мѣрки за отстранението имъ.

Най-сетѣй има питане отъ бѣлоградчинския народенъ прѣдставителъ г. Киро Пановъ, до г. министра на войната. Г. Пановъ излага, че въ цѣлото царство има много цигани, които минаватъ за мохамедани, а въ сжщностъ не сж мохамедани и не изпълняватъ прѣдписанията на мохамеданската религия и, слѣдователно, неправилно не се взематъ новобранци. Запитвачтъ моли г. министра да му отговори: не е ли по-правилно да се гледа на тѣхъ като на хора, които нѣматъ нищо общо съ мохамеданската религия и въ такъвъ случай да се взематъ новобранци на общо основание.

Тѣзи питання ще се съобщятъ на надлежнитѣ министри и ще се турятъ на дневенъ редъ за отговоръ.

Постѣпилъ е отъ Министерството на финанситѣ „Законопроектъ за освобождение чиновницитѣ, служащитѣ и постояннитѣ работници въ новоосвободенитѣ земи отъ плащане взаимообразни одрѣжки“. Тоя законопроектъ, раздаденъ вече на г. г. народнитѣ прѣдставители, ще бѣде туренъ на дневенъ редъ за идущето засѣдание.

Иде наредъ да се чуе отговорътъ на г. г. министритѣ на разнитѣ питання, които бѣха отправени къмъ тѣхъ въ миналото засѣдание.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Азъ съмъ готовъ да отговоря на питането на г. Кознички.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на войната.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Народниятъ прѣдставителъ г. Кознички е отправилъ къмъ мене слѣдующето питане: (Чете) „Знае ли г. министърътъ:

„а) Че чл. 23 отъ закона за устройството на въоръженитѣ сили на царството се прилага неправилно, като се отказва освобождаването отъ военна служба на ония опълченци, за които исканитѣ отъ този членъ условия сж настѣпили слѣдъ обявяване на мобилизацията; напр., синътъ е взетъ въ дѣйствиущата армия, когато бащата-опълченецъ е починалъ въ частта си по-рано?

„б) Не счита ли г. министърътъ, че духътъ и смисълътъ на закона е другъ — че подлежатъ на освобождаване и ония опълченци, чиито синове, братя или братанци сж призовани въ дѣйствиущата армия слѣдъ повикването въ опълчението на първитѣ и не намира ли за необходимо да нареди за освобождението отъ служба на сжщитѣ?“

Чл. 23 отъ закона за въоръженитѣ сили говори, че отъ служба въ двата призива на опълчението въ военно врѣме, разбира се — се освобождаватъ: „първо, баща, който има единъ или повече синове на служба въ дѣйствиущата армия и нѣма другъ свободенъ отъ служба и способенъ за работа синъ; второ, братъ, който има единъ или повече братя на служба въ дѣйствиущата армия и нѣма другъ способенъ за работа членъ въ сѣмейството; трето, чича, който има братови синове на служба и братови дѣца...“ и т. н.

Министерството на войната е разбирало прѣдписанията на тоя чл. 23 въ такъвъ смисълъ, че бащата-опълченецъ може да се ползува отъ освобождението, прѣдвидено въ тоя чл. 23, само тогавъ, когато той е ималъ единъ или повече синове въ ре-

доветѣ на войската, подъ знамената, до мобилизацията. Но тъй като този пътъ подиръ общата мобилизация се произведоха два набора — именно оня отъ 1912 и слѣдующиятъ отъ 1913 г. — и намѣренитѣ години въ тѣзи два набора се привлѣкоха въ редоветѣ на войската, постѣпиха на служба, то яви се въпросътъ: да-ли бащи-опълченци, на които синоветѣ сж постѣпили въ редоветѣ на войската подиръ общата мобилизация, могатъ да се ползватъ отъ правото, прѣдвидено тукъ, въ тоя чл. 23 — да бѣдатъ освобождени отъ редоветѣ на войската. Министерството намѣри, че не би било правилно да се гледа на въпроса така, а именно, че ако слѣдъ постѣпването на бащата, въ качеството на опълченецъ, въ редоветѣ на войската, неговиятъ синъ бѣде повиканъ на служба, той, бащата, да получи правото да бѣде освободенъ отъ служба. Въ случая има двѣ основания, които оправдаватъ становището на министерството, а именно въ сжщия законъ за въоръженитѣ сили, въ чл. чл. 10 и 19 има известни опрѣдѣления, които ако и не прѣко, сѣ пакъ косвено, даватъ известно понятие за това, какъ трѣбва да се тълкува тоя чл. 23. Въ единия отъ тѣзи посочени членове, а именно въ чл. 10, се говори, че въ военно врѣме никакво причисляване на военно-служащи отъ една категория въ друга не се допуска, а въ чл. 19 пъкъ се казва, че въ военно врѣме никакви облекчения по военната служба не се даватъ. Тѣзи прѣдписания въ двата споменати члена, наистина, нѣматъ нѣкакво си прѣко съотношение съ чл. 23, но косвено могатъ да послужатъ за тълкуванието му. Отъ друга страна, независимо отъ туй, което се намира въ самия законъ, има друга една, втора, просто практическа данна, която е послужила на министерството, за да даде такова именно тълкувание на чл. 23, което споменахъ, че е било възприето. То е слѣдующето. Да прѣдположимъ, че бащата опълченецъ има синъ, обаче неговиятъ синъ е взетъ на служба като невобранецъ впоследствие, слѣдъ мобилизацията, слѣдъ като бащата е постѣпилъ вече въ редоветѣ на армията и се намира въ това врѣме на самата позиция въ бой съ противника. Е, пита се, врѣме ли е сега, има ли даже отчасти физическа възможностъ да се занимаваме съ това, и да питаме, дѣ е бащата въ редоветѣ на войската, да го вземемъ отъ позицията назадъ, за да му дадемъ облекчение, да го освободимъ отъ служба, затова, защото синътъ е постѣпилъ на служба въ войската? Както виждате, просто физически не би било възможно да се привлѣкда въ изпълнение едно такова тълкувание или рѣшение.

Отъ трета страна, явява се и такъвъ въпросъ: двама опълченци, единиятъ отъ които е щастливъ да има израствалъ синъ, за да постѣпи въ редоветѣ на войската, а другиятъ нѣма никакъвъ синъ, и двамата сж взети на служба въ войската. Пита се сега: защо единиятъ, който е билъ щастливъ да има синъ, израствалъ, за да постѣпи въ войската, да добие правото да бѣде освободенъ, а другиятъ — нещастника безъ синъ, той да върви да носи служба, като опълченецъ. По тѣзи разни съображения Министерството на войната взема известно становище и изтълкува чл. 23 въ тоя именно смисълъ, че правото за освобождение добиватъ само оиѣзи опълченци, които до общата мобилизация, до постѣпването имъ, слѣдователно, въ редоветѣ на войската, сж имали на дѣйствиущата служба единъ или повече синове, а правото добито отъ тѣхъ подиръ общата мобилизация вече не се е взело въ внимание. Въ всѣки случай, съ този въпросъ Министерскиятъ съвѣтъ досега се е занимавалъ единъ-два пъти и е изказалъ мнѣние да се занимае и понататѣкъ съ него и да изучи, да-ли не би било възможно да се даде именно такова едно по-широко тълкувание на чл. 23, както мисли почтенниятъ за-

питвачъ. Лично азъ съмъ наклоненъ да дамъ такава по-широко тълкувание. Сега ставатъ подготовителни изучавания и много е вѣроятнo, че въ едно кѣсо врѣме Министерскиятъ съвѣтъ ще ми даде правото да дамъ едно друго, ново тълкуване въ такъвъ смисълъ, какъвто може да се разбира отъ духа на запитването, което прави г. дупнишкиятъ народенъ прѣдставителъ. Тѣй стои, сега-засега, този въпросъ.

Прѣдседателъ: Има думата дупнишкиятъ народенъ прѣдставителъ г. Величко Кознички.

В. Кознички: Азъ смѣтахъ, г. г. народни прѣдставители, че слѣдъ получаването на моето питане, г. военниятъ министъръ ще вникне добръ въ смисъла и духа на чл. 23 отъ закона за въоръженитѣ сили и ще ми даде едно такова тълкувание, каквото подобава, което е правилно. Сжжденията, които той изказа сега, сж далечъ отъ да отговарятъ на смисъла и духа на закона и тѣ сж съвършено неправилни. Но прѣдъ видъ на това, че § 60 отъ правилника ми дава право да говоря само петъ минути, щомъ е питане, азъ обяввамъ, че ще обърна питането си на запитване и ще дамъ едно достатъчно изложение за по-друго разбиране на този законъ. Както виждамъ, и други господа тукъ желаятъ това мое питане да се обърне на запитване, за да убѣдимъ и самия г. воененъ министъръ, че дѣйствително въ неговото министерство криво сж разбирали закона и че искаме да му се даде надлежното правилно тълкувание. Сега виждамъ, че и въ Военното министерство сж малко наклонни въ това отношение да се поправятъ едни грѣшки, които сж направени. Но законътъ е законъ и той трѣбва да бѣде почитанъ както въ военно, така и въ мирно врѣме. Това тълкувание, което се дава сега-засега е съвсѣмъ неправилно. Азъ ще моля, моля интерпелация по този въпросъ да бѣде поставена на разглеждане утрѣ, заедно съ другитѣ.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Както обичате.

В. Кознички: Азъ искамъ да се рѣши, щото моето питане да се прѣобърне на запитване.

Прѣдседателъ: Вие сте свободенъ да направите запитване, което ще бѣде турено на дневенъ редъ.

Има думата г. министърътъ на финанситѣ, за да отговори на питането на търновския народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Драгиевъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Питането на търновския народенъ прѣдставителъ г. Драгиевъ е слѣдующето. Ще прочета поне само сжществената му часть: (Чете) „Голѣма часть отъ работния добитѣкъ, изискванъ принудително заради нуждитѣ на армията, е измрѣлъ или изгубенъ и стопанитѣ сж лишени вече отъ него. При това, пролѣтната полска работа въ много мѣста у насъ настѣпи още прѣзъ януарий мѣсець. Подобни стопани останали безъ добитѣкъ, не само търпятъ ежедневни загуби, но като не могатъ и сега да почнатъ наврѣме да вършатъ полскитѣ си работи, стопанствата имъ се излагатъ на гибелни сътресения“. Г. народниятъ прѣдставителъ пита министра на финанситѣ и тоя на земледѣлието, защо правителството, досега поне, не е заплатило тоя добитѣкъ на такива стопани, и кога и какво мисли да стори за снабдяването имъ съ работенъ добитѣкъ.

Отговарямъ. Правителството мисли, че държавата е длѣжна да обезпечи всички тѣзи стопани за изгубения имъ и измрѣлъ добитѣкъ, който е билъ

взетъ принудително, както се казва въ питането, или въ реквизиция. Обаче правителството не е могло да стори това досега, не може да го направи и сега, първо, защото нѣмаме още установени точни данни, отъ кого такъвъ добитѣкъ и на каква стойностъ е взетъ, за да почнемъ съ изплащането, и второ, защо Народното събрание още не ни е снабдило съ нужнитѣ сръдства, за да направимъ това изплащане, както на добитѣка на хората, който е взетъ, тѣй сжщо и на другитѣ прѣдмети, които сж били реквизирани и стойността на които, изобщо, възлиза на твърдѣ почтена сума, която не може да бѣде изплатена нито отъ редовнитѣ сръдства на бюджета, защото нѣма за това прѣдвиденъ кредитъ, нито отъ нѣкакви излишѣци, или свободни разполагаеми суми, а ще трѣбва да се изплати отъ специаленъ кредитъ и специални сръдства, опрѣдѣлени за удовлетворение на тази нужда. Това нѣщо ще може да стане, отъ една страна, когато се прѣведе въ извѣстностъ, отъ кого какво е взето, какво е пропаднало и какво се дължи, и второ, когато държавата ще може, чрѣзъ единъ заемъ, да намѣри тѣзи необикновени и твърдѣ значителни сръдства, за да обезпечи онѣзи български праждани, които по този начинъ сж спомогнали на отечеството и държавата, за да се изкара войната до край. Правителството счита за свой дългъ да удовлетвори, колкото е възможно, по-скоро тази нужда. То счита, че това е единъ отъ първитѣ и най-належащи неговъ дългъ, защото неизплащането му, забавянето въ неплащането, причинява и сега, ще причини и въ бѣдѣще непоправими поврѣди. Създаденото положение, прѣдизвикано отъ войната, е въ свръзка съ онѣзи ограничени материялни сръдства, при които ние трѣбваше да я водимъ. Това е една печална, но неизбежна послѣдница. Колкото по-рано се изгладятъ и поправятъ слѣдитѣ отъ нея, толкова по-добрь. Мисля, че съ това изявление почитаемиятъ народенъ прѣдставителъ трѣбва да остане доволенъ. Невъзможното не може да се направи. Ще се направи всичко, за да се удовлетворятъ тѣзи хора, както и другитѣ, при първия възможенъ случай. И правителството се грижи за това, т. е. грижи се да се осигурятъ потребнитѣ материялни сръдства, щото слѣдъ сключването на мира, въ най-близо врѣме да могатъ да бѣдатъ удовлетворени, прѣди всичко, тѣзи кредитори на държавата, които съ такава голѣма готовностъ и пожертвователностъ се притекоха на помощъ прѣзъ врѣме на войната.

Прѣдседателъ: Има думата г. Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Азъ смѣтахъ въпроса, който повдигамъ чрѣзъ това питане, за много важенъ. Отговорътъ, обаче, който г. министърътъ на финанситѣ дава, ми се вижда съвсѣмъ незадоволителенъ. За да дамъ възможностъ на народното прѣдставителство да се занимае съ този въпросъ, азъ ще прѣобърна това питане на запитване.

Прѣдседателъ: Има думата г. военниятъ министъръ, за да отговори на питането на кюстендилския народенъ прѣдставителъ г. Василь п. Николовъ.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Кюстендилскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Василь п. Николовъ е отправилъ слѣдующето питане къмъ мене: (Чете) „Извѣстно ли е на г. министра на войната, че една малка часть отъ освободенитѣ отъ военна ловинностъ и обложени съ воененъ данѣкъ праждани сж повикали подъ знамената и сега се обучаватъ въ казармитѣ, а другитѣ, макаръ и способни за носене военната тежба, сж свободни?

„На намира ли г. министърът, че това разпореждане на военните власти е незаконно, понеже от една категория повинници се викат само отделни лица, когато законът е задължителен за цялата категория и трябва да засяга или всички, или никого?“

Ето какъ стои, г. г. народни представители, този въпросъ.

Министерството на войната прѣзъ всички врѣмена досега, въ миналите години, е разбирало, че всѣки единъ, който не е свършено вече неспособенъ физически за служба, макаръ въ мирно врѣме и да се облага съ данъкъ поради сравнително малки физически недостатѣци, той въ военно врѣме подлежи да се яви подъ знамената. И дѣйствително, още прѣзъ 1904 г. е послѣдвало едно окръжно прѣдписаніе отъ щаба на армията и то по поводъ на станалата тогава реорганизация, на станалото развитие на въоръженитѣ сили отъ 6 на 9 дивизии. Като се е почувствувалъ недостатѣкъ въ запаса, за да могатъ се попълнятъ новосформирванитѣ още три дивизии, тогава е послѣдвало едно окръжно съ заповѣдъ, щото всички дотогава, които сж плащали воененъ данѣкъ, или които по излишѣкъ или високъ жребий, сж били освободени въ мирно врѣме отъ военна служба, да се запишатъ въ списѣцитѣ на запаса на армията и да се продължава и за по-нататѣкъ, до друго разпореждане, записване на подобнитѣ въ запаса на армията. Така се е изпълнявала оттогава насамъ тази заповѣдъ въ всичкитѣ дивизионни области, освѣнъ въ V и IX области, дѣто сж разбрали, че тази заповѣдъ се отнася само за онѣзи, които до 1903 г., до датата на окръжното прѣдписаніе, сж били освободени, а подиръ тази дата не продължавали да ги записватъ.

Сѣщото нѣщо, по една пѣтъ друга погрѣшка, е станало въ двѣ окръжия отъ VIII-та дивизионна областъ, въ която за послѣднитѣ три години, именно 1907, 1908 и 1909 г., подобни неслужили не сж били записани въ списѣцитѣ на запаса на армията. Поради тази проста погрѣшка, обложениитѣ съ данѣкъ въ V-та и IX-та дивизионни области, и то онѣзи, които отъ 1903 г. насамъ сж останали такива, сж оставени, неповикани подъ знамената, както въ VIII-та дивизия сж останали въ двѣ окръжия онѣзи, които сж обложени прѣзъ 1907, 1908 и 1909 г. Въ всички други дивизионни области, обаче, за всички години обложениитѣ съ данѣкъ, записани въ запаса на дѣйствующата армия, сж повикани подъ знамената и служатъ на общо основание. За грѣшката, че сж останали незаписани тѣзи обложени, за които споменахъ сега, ми стана извѣстно още въ началото на мобилизацията и още тогава азъ заповѣдахъ да се изучи въпросътъ, за да се разбере, кои сж, колко сж, и понеже окончателното изучаване стана едва въ това врѣме, когато вече примирието бѣше сключено, то азъ не счетохъ за нужно да се разпореждамъ да повикамъ допълнително и тия, които сж останали по погрѣшка неповикани подъ знамената, а оставихъ въпроса висящъ. Въ послѣдно врѣме бѣхъ запиталъ щаба на армията да ми отговори, да-ли желае той да бждатъ повикани и тѣ. Недавна ми се отговори, че щабътъ желае да се повикатъ. Азъ разпоредихъ сега, въ настояще врѣме, да се събератъ само свѣдѣния за числото имъ, послѣ което ще има да се занимае, като прѣдварително взема мнѣнието на Министерския съветъ, да-ли и тѣ да се повикатъ допълнително, или единъ пѣтъ останали толкова врѣме неповикани, да продължаватъ да стоятъ свободни. Тѣй стои този въпросъ.

Така щото, въ питането на г. Василия п. Николовъ, дѣто е казано, че имало само една малка частъ отъ освободенитѣ отъ военна повинностъ и обложени съ данѣкъ, повикани подъ знамената, това не е право. Не една малка частъ, а напротивъ, съ изключение

на една малка частъ, именно тия, за които споменахъ, всички други обложени съ данѣкъ, способни за извѣстна тилова служба, сж повикани и се намиратъ подъ знамената.

В. Кознички: Тѣ сж въ строя и сега ги учатъ да отдаватъ честъ.

Министъръ генералъ Н. Никифоровъ: Тѣ сж повикани подъ знамената, г. Кознички. Всѣкому кждѣто се пада: ако нѣкому се е паднало да опиде въ допълнящата дружина въ Радомиръ — случая, за който Вие говорите — той ще изпълнява оная служба, която именно тамъ, въ тази допълняща дружина въ Радомиръ, е нужно да се извършва, а другъ пѣкъ неговъ другаръ се намира тамъ нѣдѣ въ тиловитѣ служби, или даже има подобни въ редоветѣ на войскитѣ, които стоятъ на позициитѣ. Въ такова положение е въпросътъ. По прѣдмета азъ считамъ за достатѣчно да дамъ само това освѣтление на г. г. народнитѣ прѣдставители, а по-нататѣкъ нѣкакво удовлетворение не виждамъ да е потребно, и мисля, че г. Василий п. Николовъ би се задоволилъ отъ обяснението ми.

Прѣседателътъ: Има думата г. Василий п. Николовъ.

В. п. Николовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ се научихъ, какво критериумътъ за повикването на извѣстни хора, обложени съ данѣкъ, въ редоветѣ на войската, не е билъ този, който каза г. военниятъ министъръ, а е билъ съвсѣмъ другъ. Тия отъ обложениитѣ съ воененъ данѣкъ, за които е било разпоредено още въ мирно врѣме, че ще бждатъ членове на реквизиционна комисия, или на друга нѣкаква си домакинска работа на армията, всички тия хора сега сж тикнати въ казармата да учатъ военното изкуство. Числото на повиканитѣ, обложени съ воененъ данѣкъ, не е тѣй голѣмо, както каза г. военниятъ министъръ. Азъ знамъ само статистиката за Кюстендилъ, и тя ми направи впечатление. Ние имаме тамъ 480 души такива хора. Азъ направихъ точна справка и се оказа, че само 62 отъ тѣхъ сж повикани лично: Петъръ, Иванъ, Драганъ, Стоянъ и пр. Направи ми, казвамъ, впечатление, какъ така една категория отъ хора, които се третираатъ като категория отъ закона, се раздѣлятъ на личности. Позволете ми да кажа, че тукъ може да стане фаворизация, или тѣмко противното на фаворизация: може да се направятъ за нѣкого голѣма несправедливостъ, която е отъ естество да прѣдизвика съвсѣмъ лоши тѣлжувания. Затова, въпрѣки желанието ми да бжда доволенъ, отъ това обяснение на г. министра на войната, азъ не мога да бжда доволенъ, поради изказанитѣ съображения. И понеже мисля, че този въпросъ засяга единъ по-широкъ общественъ интересъ, азъ бихъ желалъ Народното събрание да се занимае съ него по-обстоятелствено и да даде едно тѣлжување на закона, какъ да се разбира той. Азъ ще прѣобърна питането си въ запитване, за да се уясни въпросътъ и да се даде едно автентично тѣлжување, за да иматъ военитѣ власти основание, какъ да разрѣшатъ правилно въпроса.

Прѣседателътъ: Съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че е постѣпало едно питане отъ плѣвенския народенъ прѣдставителъ г. Цоню Бръшляновъ до г. министра на финанситѣ, съ слѣдното съдържание: (Чете)

„До господина прѣседателя на XV-то обикновено Народно събрание.

„Питане отъ плѣвенския народенъ прѣдставителъ г. Ц. Бръшляновъ къмъ г. министра на финанситѣ.

„На основание чл. 60 от правилника за вътрешния редъ, моля г. министъра на финансите да отговори: има ли известие, че на 18 т. м. отъ Битоля е интерниранъ подвѣдомствениятъ нему чиновникъ Манчевъ Драганъ, директоръ на Народната банка въ Битоля, и какви мѣрки смѣта той и правителството да взематъ спрѣмо съюзниците-сърби за възвръщане на директора и за възстановление престижа на българската властъ прѣдъ тамошното население, което знае, че по силата на съюзнишкия договоръ, Битоля ще принадлежи на България“.

Това питане се прави сега, и азъ ще разпореда да се прѣпари на надлежния министъръ, за да даде той своя отговоръ въ едно отъ слѣдующитѣ заседания.

Слѣдва отговора на питането на софийския народенъ прѣдставителъ г. Янко Сакжзовъ, което по погрѣшка на канцеларията, не е връчено на надлежния министъръ, и затова отговорътъ му ще се отложи за другъ пътъ.

Слѣдва първо четене на законопроекта за допълнителенъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ къмъ бюджета за 1912 г. на сума 323.600 л.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ А. Нипровъ: (Чете)

„М о т и в и

къмъ законопроекта за допълнителенъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ къмъ бюджета за 1912 г. на сума 323.600 л

„Г. г. народни прѣдставители,

„Нуждитѣ, изброени въ настоящия законопроектъ, сж прѣдизвикани сѣ отъ военното положение отъ 17 септември 1912 г. Разрѣшенитѣ кредити въ редовния бюджетъ за 1912 г. не сж могли да задоволятъ тия нужди по причинитѣ изложени срѣди всѣки разходъ.

„Като вѣрвамъ, че почитаемото народно прѣдставителство признава необходимостта отъ тия кредити, имамъ честъ да му прѣдставя за разглеждане и гласуване настоящия законопроектъ.

„София, 15 февруарий 1913 г.

„Министъръ на финансите: Т. Теодоровъ.

„Законопроектъ

за допълнителенъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ къмъ бюджета за 1912 г. на сума 323.600 л.

„Чл. 1. Разрѣшаватъ се на министритѣ кредити въ размѣръ на 323.600 л. за изплащане разходитѣ, споредъ приложената къмъ този законъ таблица.“)

„Чл. 2. Тѣзи разходи да се покриятъ отъ редовнитѣ приходи по бюджета за 1912 г. и да се отнесатъ къмъ сѣщия бюджетъ“.

Прѣдседателъ: Има думата г. Янко Сакжзовъ.

Я. Сакжзовъ: Г. г. народни прѣдставители! Искане отъ насъ единъ допълнителенъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ на сума 323.600 л. Оня денъ отъ насъ бѣше поисканъ пакъ единъ кредитъ отъ 50.000.000 л. Искамъ да обърна вашето внимание на слѣдния фактъ. Когато се прѣврѣтахъ нашитѣ заседания, прѣди два мѣсеца, ние бѣхме, тѣй да се каже, изчерпали дневния редъ, съ който ни занима тронното слово. Слѣдъ туй, по силата на конституцията, ние трѣбваше да поемемъ заседанията на 15 януарий, но, по силата на едно рѣшение, ние ги отложихме за 15 февруарий. Сега, когато наново започваме нашитѣ заседания, интересно ще бѣде да чуемъ отъ компе-

тентното мѣсто, прѣзъ тия два мѣсеца, които е прѣкарала нашата страна, въ какво положение се намира нашата държава по ония въпроси, които насъ днесъ ни най-много занимаватъ, насъ и цѣлото българско население. Та не би било злѣ отъ страна на г. министъръ-прѣдседателя да бѣде изказано тукъ онова мнѣние, или онова резюме, което правителството може да даде на народното прѣдставителство и на българския народъ. Войната — най-важниятъ фактъ въ нашия животъ, продължава, обаче тази война, както и г. министърътъ на финансите онзи денъ каза, е на свършване. Ние бихме желали да чуемъ нѣщо повече по това, какъ тѣй се смѣта, че е на свършване и какво се върши, за да се смѣта, че тя е на свършване, какво се прави, за да бѣде тя свършена. Докато трае тая война, изникна другъ единъ конфликтъ — ромно-българскиятъ. Докато тоя конфликтъ се уреди отъ нашето правителство, като-че-ли започватъ други конфликти, конфликти между тия, които днесъ се наричатъ съюзници. Интересно е и по тѣзи въпроси да имаме едно освѣтление отъ компетентното мѣсто, та, когато ние започваме занятията си, да не се лутаме въ тъмно, да не се оставяме да добиваме свѣдѣнията си отъ външния печатъ и отъ интервюта, давани отъ нашитѣ държавници на външни кореспонденти, а ние, народнитѣ прѣдставители, ние, българскиятъ народъ, да имаме отъ компетентното мѣсто едно изложение за положението, въ което се намира нашата страна. Това не е допустимо, не би трѣбвало даже отъ самото правителство да се прави. Два мѣсеца разстояние въ военное врѣме, при така набѣгнали въпроси, при такива въпроси, които занимаватъ цѣлата страна издѣно, не бива да се оставяме въ невѣдение. Затуй азъ бихъ помолилъ правителството да ни занимае съ едно подробно изложение.

Сега, минавайки къмъ законопроекта, който ни се прѣдставя, имамъ да се спра само на единъ фактъ.

Изискватъ ни се 323.600 л. за изплащане разходитѣ споредъ приложената къмъ законопроекта таблица. Въ тая таблица на първо мѣсто стои: за купуване ордени — разрѣшени кредити въ бюджета за 1912 г. — 80.000 л., искатъ се допълнителни кредити 250.000 л. Очевидно, станало е въ обичай, щото въ военнитѣ държави, въ врѣме на война и въ мирно врѣме, да бѣдатъ декорирани военнитѣ лица. Първата наша конституция не признаваше ордени за граждански лица. Въ военное врѣме ние ще признаете и признавате необходимостта отъ отличаване. Този признакъ на отличаване не може да бѣде сподѣлянъ отъ мене. Ние много добръ знаемъ и отъ историята, и отъ фактитѣ въ живота кой води войната, кой я изнася нея, кой е онзи, комуто на челото трѣбва да бѣде положенъ знакъ за отличие. Това е цѣлата оная общественостъ, цѣлиятъ она народъ, който е по-виканъ да тегли и материалнитѣ и човѣшкитѣ загуби на войната. Безъ съмнѣние, въ това голѣмо мнозинство има едни, които сж се повече отличили, а други — по-малко. Когато ще опрѣдѣляте кому да се даватъ тия отличия, ние минавате като народни прѣдставители на втори планъ и оставате правителството, изпълнителната властъ — било военната властъ, било царятъ на България — да избира лицата, които трѣбва да бѣдатъ декорирани. Позволете ми да ви спомена единъ фактъ, който ме туря въ колебание да одобря единъ такъвъ начинъ на декориране. Ние още не можахме да узнаемъ кои полкове, кои дивизии, кои личности, водачи на войската, се отличиха, но ние вече виждаме да бѣдатъ накачени тѣзи знакове за отличие на известни военни, и между другото — азъ добръ не зная това, но мисля, че ние го знаете — съ подобни знакове сж наградени и лица не отъ военното вѣдомство. Не мога да ви посоча имена, но фактъ е, че има невоенни лица декорирани. Мѣстото му с сега да бѣде отбѣлзано, че, когато ние

*) Вж. таблицата на слѣдующата страница.

№ по редъ	Параграфъ на бюджета за 1912 г.	Наименование на разходитъ	Разрѣшени кредити въ бюджета за 1912 г.	Искагъ се допълнителни кредити	По кои причини се иска кредитътъ
		По Върховното правителство.			
1	4	За купуване ордени	80.000	250.000	Разрѣшениягъ кредитъ за 1912 г. се е оказалъ недостатъченъ да задоволи увеличилитъ се нужди за доставяне ордени за овѣковѣчаване паметната освободителна война.
		Всичко по Върховното правителство . .	80.000	250.000	
		По Министерството на вътрѣшнитъ работи и народното здраве.			
1	60	Печатане закони, правилници, отчети, брошури и всѣкаквъ видъ канцеларски книжа, издания и извѣстия на Дирекцията за опазване общественото здраве и обнародване обявления	35.000	30.000	Разрѣшениягъ кредитъ въ бюджета за 1912 г. се е оказалъ съвсѣмъ недостатъченъ прѣдъ видъ на многото напечатани брошури, въззвания и пр.
		Всичко по Министерството на вътрѣшнитъ работи и народното здраве .	35.000	30.000	
		По Министерството на търговията, промишлеността и труда.			
1	58	За работници съ дневна заплата при мината Перникъ	1.180.000	15.000	Разрѣшениягъ кредитъ въ бюджета за 1912 г. бѣ прѣдначенъ за произвеждане 250.000 тона въглища, но, вслѣдствие усиления прѣвозъ на войскитъ и други материяли, належаще бѣ да се увеличи производството, което достигна прѣзъ 1912 г. на 294.354 тона, а това прѣдизвика и допълнителни разходи за падници на работницитъ.
2	60	Печатане разни книжа и тефтери . .	3.000	600	Исканиягъ кредитъ е за изплащане на Държавната печатница двѣ смѣтки, прѣдставени прѣзъ настоящата година; изплащането имъ не може да стане отъ кредита за 1912 г., понеже е изчерпенъ вече.
		Всичко по Министерството на търговията, промишлеността и труда .	1.183.000	15.600	
		По Министерството на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ.			
		Главна дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ.			
1	66	Канцеларски разноси, купуване пишущи машини, такса и абонаментъ за вода; чистене зданията и отходнитъ мѣста, куминитъ и пр. . . .	30.000	4.000	Съ обявяването на мобилизацията много телеграфо-пощенски станции работятъ непрѣкъснато, вслѣдствие на което разрѣшенитъ кредити въ редовния бюджетъ се оказаха недостатъчни.
2	67	Отопление и освѣтление	78.000	4.000	
3	80	Пѣтни и дневни пари	100.000	20.000	Исканиягъ кредитъ е за изплащане пѣтнитъ и дневни пари на командированитъ чиновници въ новоосвободенитъ земи, дѣто, както се знае, съ навлизането на войскитъ, се командироваха маса телеграфо-пощенски чиновници и служаци за уреждане службитъ по това вѣдомство
		Всичко по Главната дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ и Министерството на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ	208.000	28.000	
		А всичко по разнитъ министерства . .	1.506.000	323.600	

се декориратъ за военни заслуги лица, да не се смѣсватъ заслуги побочни, които твърдѣ малко иматъ общо съ войната.

Прави ми сетнѣ впечатление и друго едно нѣщо. Искане се единъ кредитъ отъ 250.000 л., но ние всѣка година даваме 80.000 л. за ордени. Добрѣ би било ние да си направимъ справка — а тази справка е направена — да ли всѣка година за 80.000 л. декорации дѣйствително се раздаватъ. Нищо подобно нѣма: ордени за 80.000 л. на българския народъ не се раздаватъ, а всѣка година тѣзи 80.000 л. се получаватъ. Трѣбва г. министърътъ на финанситѣ да има една спестена сума отъ редъ години, която би могла въ дадения случай да бѣде употребена. Затова азъ съмъ на мнѣние този кредитъ да бѣде съвършено заличенъ. Има достатъчно суми, дадени отъ българското народно прѣдставителство за декорации, а такива не сж раздавани. Нека се взематъ отъ тамъ и да бждатъ раздадени на тѣзи, на които се слѣдва днесъ да бждатъ дадени.

Това е, което имахъ да кажа по законопроекта. Азъ бихъ искалъ и по двата въпроса, които повдигнахъ, да чуя отговора на нашето правителство.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателятъ г. Г. Згуревъ)

Прѣдседателствуващъ Г. Згуревъ: Има думата търнскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Георги Т. Пѣевъ.

Г. Т. Пѣевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ наименованието на разходитѣ къмъ законопроекта въ послѣдния пунктъ е отбѣлзано, че се прѣдвждатъ 20.000 л. за изплащане пѣтни и дневни пари за служащитѣ по вѣдомството на пощитѣ и телеграфитѣ. Обаче, току-що намъ се раздаде единъ законопроектъ, който урежда въпроса за одрѣжкитѣ на чиновницитѣ въ новозавзеитѣ земи. Струва ми се, че би трѣбвало да има единство между тия два законопроекта и да се изпълни една справедливостъ, като на тия чиновници, които сж взели служба по телеграфо-пощенското вѣдомство, както и на банковитѣ такива въ новоосвободенитѣ мѣста се прѣдвиди едно по-големо възнаграждение, понеже животътъ тамъ е извънредно скъпъ. Ако сега въ този законопроектъ за свѣрхсметнѣтъ кредитъ се искатъ 20.000 л. по едно вѣдомство, мисля, че би трѣбвало г. министърътъ на финанситѣ да ни даде поне едно увѣрение, че сжщата справедливостъ ще послѣдва и другитѣ служащи, които сж подъ вѣдомството на Народната банка, а сжщо така и по другитѣ вѣдомства.

Вземамъ поводъ, г. г. народни прѣдставители, отъ бѣлѣжката, която г. Янко Сакжзовъ направи за начина на раздаване ордени. Всички отъ насъ бѣхме свидѣтели на героизма на нашитѣ войници, и менѣ ми се струва, че е нужно въ една много деликатна форма да се обърне вниманието на ония компетентни мѣста, които се грижатъ съ раздаването на ордени, винаги да бждатъ справедливи и по никой начинъ да не засѣгатъ чувствата на българското общество, защото отъ нѣкои несправедливи досега декорации се вижда, че сж направени грѣшки.

П. Парапановъ: Това не е наша работа, г. Пѣевъ.

Г. Т. Пѣевъ: Колкото и да не е наша работа, г. Парапановъ, азъ мисля, че за честта на българскитѣ услуги, за честта на българското орѣжие, не трѣбва да допуснемъ да се кичатъ гърдитѣ на хора, които нѣматъ никакви заслуги въ тази война и да се вулгаризира този кръстъ за храбростъ, който трѣбва да бѣде носенъ само отъ оня, който е билъ на бойното поле. Азъ зная, че има наградени журналисти, които не сж участвували въ войната, не сж били на

боевата линия, заслугата на които се състои само въ това, че осѣрбиха мнозина италиански, французки и руски журналисти. Не трѣбва, г. г. народни прѣдставители, да се вулгаризира, да се профанира героизмътъ на ония, които проливаха кръвта си при Лозенградъ, Люле-Бургазъ, Кочани и другадѣ.

Азъ намирамъ напълно умѣстна бѣлѣжката на г. Янка Сакжзовъ и моля г. военния министъръ да вземе актъ отъ тия малки бѣлѣжки на протестъ, които се направиха тукъ въ днешното засѣдание. Да се внимава много, когато се даватъ ордени за храбростъ, и да се даватъ на ония, които сж проявили истински героизмъ. Ония, които вулгаризираха и профанираха участието си въ войната, не трѣбва да носятъ този кръстъ за храбростъ.

Прѣдседателствуващъ Г. Згуревъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! На първото питане на г. Сакжзова, защо правителството не е направило едно експозе върху станалитѣ събития прѣзъ течение на двата мѣсеца, които раздѣлятъ първата половина на настоящата сесия отъ втората, имамъ да припомня това, което казахъ въ миналото засѣдание по поводъ рѣчта на г. Малинова, а именно, че въ нашата камара, както и въ всѣка друга камара дѣлата, трудовѣтъ и работата и, трѣбва да се ръководятъ отъ правилника и конституцията. Нито правилникътъ, нито конституцията не задѣлжаватъ правителството между едната половина на една сесия и другата половина на сжщата сесия, или при евентуално отлагане засѣданията за нѣколко дена, да прави нѣкакво си експозе за положението, каквито и събития да сж станали. Споредъ нашия правилникъ и споредъ конституцията, Народното събрание разглежда законопроектитѣ, които правителството му прѣдставя и прѣдложенията, които самото народно прѣдставителство има право да внася за разглеждане; подиръ това правителството е длѣжно, по конституцията и правилника, да отговаря на питанята и запитванията, които народното прѣдставителство би му прѣдставило, и наконецъ, Народното събрание има право да разглежда прошения. Това е неговата работа. Да правимъ нѣкакво експозе отъ едно засѣдание до друго и то да го правимъ по всѣки поводъ — когато се иска единъ кредитъ за пѣтни и дневни пари да стане нѣкой и да каже: „Кажете каква е валпата обща политика“ — това никадѣ не се прави, отъ никой законъ, или правилникъ, или конституция не се изисква. Слѣдователно, питането на г. Сакжзова въ днешното засѣдание, въ особености, слѣдъ всичко онова, което азъ казахъ въ миналото засѣдание по поводъ аналогичното питане на г. Малинова, е съвършено неумѣстно. Тогава казахъ, че правителството не избѣгва отъ отговорностъ да ви даде освѣтления по всѣки въпросъ, по който искате да имате освѣтления. Разумѣва се, по въпроси отъ такова естество, засѣгащи такива материи, по които всичко не може да се каже безъ да се увѣждатъ интереситѣ на страната — се пакъ, съобразно съ единъ членъ на конституцията, който дава това право на правителството — то ще ви кажа само онова, което е възможно да ви се каже; другото, което не е възможно, ще ви кажа, че не може да го кажа. Ето какъ ставатъ тия работи. Не мога азъ днесъ като министъръ на финанситѣ, както и онзи день, когато се искаше единъ кредитъ отъ 50 милиона лева, или сега отъ 323.600 л., да стана и да ви дамъ едно експозе по общата политика на правителството, нито пъкъ е възможно да пратимъ сега да викаме министъръ-прѣдседателя да ви даде едно експозе на бърза ръка „Дайте ни едно експозе“. — Върху какво да ви дадемъ едно експозе? Кое ви интересува най-много? „Събитията станали въ двата

последни месеца". Ами много събития са станали. Може да има и конфликти, и много конфликти да са станали със много държави. Във време на война може много работи да станат. Кое ви интересува, кажете, да ви дадемъ обяснения. Единичният случай, когато правителството може да говори и е длъжно да говори за общата политика безъ интерпелация, то е при дебатите по отговора на тронното слово. Единъ установенъ обичай е — това не е писано въ конституцията, въ нѣкои страни даже не го слѣдватъ, но у насъ е вече установенъ и е добъръ обичай да се разисква върху тронното слово. Азъ поддържамъ този обичай, поддържамъ го сега, поддържалъ съмъ го и въ миналото, въпрѣки нѣкои изявиления, които са ставали тукъ, да се прѣмахне и той, за да се икономиса време. Защо? Защото тронното слово, споредъ конституцията, трѣбва да съдържа едно изложение на състоянието на страната. Щомъ тронното слово е длъжно да опише общото състояние на страната, да спомене за отношенията на тази страна съ другитѣ държави, да спомене за вътрѣшното състояние, за мира, реда и т. н., очевидно е, че дебати могатъ да станатъ върху общата политика; не само очевидно е, че могатъ да ставатъ, но трѣбва да ставатъ. Но тъй, при всѣки законопроектъ да стане единъ народенъ прѣдставител да каже: „Я дайте ми едно експозе“ — това не може, защото тогава нѣма да можемъ да си гледаме работата. Туй е отговорътъ по първата точка. Азъ заявихъ и миналия пътъ, че народнитѣ прѣдставители иматъ пълно право, почитано отъ насъ, да си направятъ интерпелации по всички въпроси, които ги интересуватъ, и въ днитѣ, опрѣдѣлени специално за разглеждане на интерпелациите, ще дойде компетентниятъ министъръ по общата политика на страната, който е министъръ-прѣдседателъ, или другъ министъръ, ако се засѣга въпросъ отъ негова компетентностъ и ще ви даде надлежния отговоръ. Но азъ сега да стана да ви говоря работи, които не се касаятъ до финансовия министъръ, значи да излѣза отъ моята сфера и да се намѣса въ сферата на други единъ министъръ или на министъръ-прѣдседателя, дѣто азъ нѣмамъ право да се бъркамъ.

Касателно втората бѣлѣжка, направена отъ г. Сажзова по самия законопроектъ. Законопроектътъ е за 323.600 л., отъ които 250.000 л. — както виждате, голѣма частъ — са по § 4 отъ бюджета на Върховното правителство — за отсичане на ордени. Г. Сажзовъ казва: „80.000 л. са прѣдвидени въ бюджета нормално, а сега искате допълнителенъ кредитъ отъ 250.000 л. Какво е това чудо; много голѣма сума е“. Въ нормално време, дѣйствително, при 80.000 л. прѣдвидени да поискатъ още 250.000 л. допълнителни, ще бѣде едно чудо, но нѣма да бѣде чудо, ако ние си спомнимъ нѣщо, което не трѣбва да забравяме, и не можемъ да забравимъ, и да искаме да го забравимъ: че ние сме въ време на война и че тази война е побѣдоносна, славна за българското оръжие, че имаме редици отъ герои, които са заслужили тъкмо въ тоя моментъ да иматъ гърдите си окичени съ тоя знакъ на отличие, който е прѣдначенъ именно да подчертае доблестта на единъ български войникъ, самопожертвуването, което той прави въ единъ върховенъ моментъ прѣдъ олтаря на отечеството. Въ такъвъ моментъ, азъ мисля, че ордени са най-оправдани; въ такъвъ моментъ ние най-малко можемъ да се питаемъ: защо са тия пари и защо са толкова много? Колкото са по-много нужнитѣ знакове за отличие, г. г. народни прѣдставители, толкова повече това е доказателство, че има хора, които са ги заслужили и че дѣйствително нашата армия не е една побѣдена армия, възбуждающа само съжаление, която да нѣма право на никакви отличия, а е една армия побѣдителка, която трѣбва да бѣде отли-

чена по сѣщия начинъ, по който е прието да се отличаватъ доблестнитѣ и храбри войни.

Виждате, че сумата не може да бѣде голѣма. Щомъ въ обикновено, нормално време, когато не се биемъ съ никого, когато нѣмаме поставена на бойната линия една армия отъ 250.000 не, ами отъ 500.000 души, ние харчимъ 80.000 л., и ги харчимъ всѣка година безъ да стигнатъ, очевидно е, че въ време на война нѣма да стигнатъ. Но каза се: защо не сте ги вписали въ бюджета? Просто за туй, защото ние не сме знаели миналата 1911 г., тогавъ, когато сме правили бюджета за 1912 г., че ще имаме война. Ако знаехме, че ще имаме наскоро война, че ще имаме такива храбреци, каквито се проявиха нашитѣ войници и офицери по време на тази война, ние нѣмахме да прѣдвидимъ не 250.000 л., а, може-би, 400.000 л., защото, очевидно е, че тази разноска ще трѣбва да стане. И не е тази разноска, за която ние трѣбва да съжаляваме, а трѣбва да се гордѣемъ и да благодаримъ на провидѣнието, че ние имаме да харчимъ пари сега за ордени, за да отличимъ заслугитѣ, а не да ронимъ сълзи надъ нашитѣ нещастия. Каза се: „По всѣка година се даватъ по 80.000 л.: отъ тѣхъ сигурно артисватъ; ние не имъ знаемъ смѣтката, но прѣдполагаме, че артисватъ; отъ тамъ, дѣто с артисало отъ другитѣ години, да се събере, че да се изплатятъ сега“. Най-напрѣдъ това прѣдположение, г-да, че сумитѣ, които се даватъ всѣка година за ордени, били артисвали, е съвършено неоснователно. Въ 1911 г., при гласуването на бюджета за 1912 г., и при разискването на цивилната листа, азъ имахъ случай да ви забѣлѣжа, отговаряйки на г. Мушанова, ако не се лъжа, че ние трѣбва да се откажемъ да искаме смѣтка за разноските по ордени, защото, ако хванемъ да искаме тази смѣтка, сигурно ще има да доплащаме много всѣка година. Лично азъ, и сега, и по-рано, въ качеството си на финансовъ министъръ, заинтересувалъ съмъ се да узная какви суми са необходими за тази цѣль, или по-правилно казано, какви суми са харчени, и съмъ се убѣждавалъ всѣки пътъ, че се харчатъ по-много суми отъ тѣзи, които са били вписани въ бюджета всѣка година. Вие можете да прѣдполагате, че не се харчатъ всичките, но трѣбва да знаете, че има ордени съ брианти, и че има случаи, дѣто не могатъ да се дадатъ ордени безъ брианти, че има ордени и ордени; не са всички съ войнишки кръстове, които са толкова-же цѣнни и високи по своето значение, както и най-успешнитѣ, но не са отъ еднаква материална стойностъ. Тѣй че, слѣдваното отъ толкова години насамъ правило, да се гласуватъ тѣзи суми, безъ да се иска точно оправдаването имъ за всѣки единъ отдѣленъ случай, трѣбва да си остане и за бѣдѣще, и не отъ тамъ ще осиромашеетъ ние, нито отъ тамъ, дѣто ние ще можемъ да попълнимъ срѣдствата на държавата. Толкозъ и по тази бѣлѣжка.

Кредитътъ е съвършено оправданъ. Кредитътъ ще бѣде напълно изразходванъ, убѣденъ съмъ въ това, и дай Боже числото на отличилитѣ се, на заслужилитѣ тия ордени и кръстове, да бѣде колкото се може по-голѣмо; нѣма да съжаляваме ние паритѣ, които ще харчимъ за тази цѣль.

Запомнете, г. г. народни прѣдставители, че всички, които са възставали до днешния день противъ ордени, и тукъ, и въ странство, винаги са признавали, че ордени са имали мѣстото въ военно време. Първиятъ текстъ на нашата конституция, на чл. 58, ми се струва, не признаваше ордени и знакове за отличие, и ги запрѣщаваше даже, правѣше едно изключение за ордени, които могатъ да бѣдатъ дадени въ военно време. Този текстъ бѣше: никакви знакове и отличия, никакви титли за благородство въ България не могатъ да съществуватъ; изключе-

ние, обаче, се прави за въ случай на война, когато военните заслуги могат да се награждават съ ордени — специално за военните и за заслуги, извършени въ военно време. Значи, бидейки даже най-отчаяните противници на ордените заедно съ г. Сакжова, ние пакъ трѣбва да се съгласимъ, че въ време на война ще трѣбва да направимъ изключение. И противъ всички кредити за ордени можемъ да възставаме, но противъ кредита отъ 250.000 л., който днесъ се предлага, не трѣбва да възставаме и не можемъ да възставаме, а трѣбва да го приемемъ съ гордостъ и ржкоплѣскания.

Г. Пѣевъ, по поводъ кредита отъ 20.000 л., който се иска за пѣтни и дневни пари на командированите чиновници въ новоосвободените земи, защото не сж стигнали, забѣлѣжи, ако азъ добръ схванахъ, че материалното положение на чиновниците, които сж въ новоосвободените земи, е много тежко, че възнагражденията, които получаватъ по заплатите си, сж съвършено недостатъчни, и че добръ е, като се отпуснатъ пари за дневни на командированите тамъ чиновници, да се помисли и за банковите чиновници. И този въпросъ нѣма нищо общо съ този, който разглеждаме. За банковите чиновници ще дойде време, ще се грижимъ и заради тѣхъ. Заради тѣхъ, обаче, се грижи на първо мѣсто банката; тя имъ опрѣдѣля заплатата. Всички чиновници, пратени въ освободените земи въ командировка, сж пратени съ повишение. Тѣ сж избрани изъ между най-добрите и, прѣди да се пратятъ, сж били повишени, защото сж заслужили тукъ съ службата си да бждатъ повишени, и сж командировани тамъ, за да прѣдставяватъ банката и зацѣпаватъ интересите ѝ съ онуй достойнство, съ което сж се отличили тукъ. Ако е нужно да се подобри и тѣхното положение — тѣ работятъ едвѣмъ отъ два-три мѣсеца само — банковото управление, управителниятъ съвѣтъ, ще се погрижи за тѣхъ, той ще прѣдвиди това въ бюджета, който ще прѣдстави на министъра на финансите, послѣдниятъ ще го утвърди и работата ще се свърши. Ако има нужда да стане измѣнение на закона за банката за тази цѣль, ще го прѣдставимъ своеврѣменно и ще го разискваме. За сега можемъ само да вземемъ актъ отъ изявленията на г. Пѣева и повече нищо. Казвамъ, че ние трѣбва да бждемъ доволни, дѣто въ едно време на война, като тази, която прѣкарваме, Министерството на финансите се явява съ единъ свѣрхсметенъ кредитъ да ви иска само 320 хиляди лева, а не ви иска, напр., 13.230.000 л., за да се доуравнятъ или доплатятъ множество непрѣдвидени разходи, които войната прѣдизвика. И законопроектътъ сѣ ограничава само съ четири или петъ пера на бюджета, а не съ 24 или 34, както се е случвало у насъ при съвършено нормално време, когато даже човѣкъ не може да си обясни, какъ така не сж прѣдвидени разходите и, какъ така погрѣшно сж направени прѣсметанията по време на съставянето на бюджета. Войната — казалъ съмъ и другъ пѣтъ, знаете го всички, но нека повторя и сега — е една непрѣодолима сила отъ най-непрѣодолимите. За всѣко друго обстоятелство може да се спори, да-ли то е непрѣодолима сила отъ най-непрѣодолимите. За всѣко друго до такава степенъ това е вѣрно, че като се каже „непрѣодолима сила“, веднага всѣки разбира война. И както по този законопроектъ, тъй също и по всички други, които биха били прѣдставени въ настоящето Народно събрание, нека г. г. народните прѣдставители нито на една минута не забравятъ, както направи г. Сакжовъ, че ние имаме още война, че ние прѣживяваме още тази война и че тази война се отразява твърдѣ зловрѣдно и материално пагубно въ цялото държавно стопанство. Нека това помни и г. Драгиевъ, който прѣди малко ме питаше, кога ще плащаме на хората воловете. Кога ще платимъ живота на тѣзи, които загинаха? Кога ще имъ да-

демъ пенсии на сѣмействата имъ, кога и кога — има пѣлъ редъ въпроси, но всичко това не може да се направи изеднѣжъ и тѣмъ тогазъ, когато на нѣкому дойде на умъ, а ще трѣбва да се върши постепенно и по начинъ, какъвто нашите закони прѣдвиждатъ и какъвто нашите длѣжности налагатъ.

Прѣдполагамъ, че почитаемото народно прѣдставителство ще приеме законопроекта и, ако нѣма нищо противъ, да го не праща даже на комисия — а да се разгледа още днесъ и на второ четене. Струва ми се, нѣма какво да се измѣнява, и може да бжде приетъ още днесъ на второ четене. (Ржкоплѣскане отъ болшинството)

Прѣседателствующъ Г. Згуревъ: Ще пристѣпимъ къмъ гласуване. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ по принципъ законопроекта за допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ къмъ бюджета за 1912 г. на сума 323.600 л., да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Министъръ Т. Теодоровъ: Моля да стане и второто четене.

Прѣседателствующъ Г. Згуревъ: Има прѣдложение отъ г. министъра на финансите да стане и второ четене на сѣщия законопроектъ. Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ щото законопроектътъ, сега приетъ на първо четене, да мине и на второ четене въ това заседание, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

(Прѣседателското мѣсто заема подпрѣседателтъ г. Атанасъ Буровъ)

Секретаръ д-ръ К. Списаревски: (Чете)

„Законопроектъ

за допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ къмъ бюджета за 1912 г. на сума 323.600 л.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Ще се вотира заглавието на законопроекта. Които г. г. народни прѣдставители приематъ заглавието на законопроекта тъй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ д-ръ К. Списаревски: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣпаватъ се на министрите кредити въ размѣръ на 323.600 л., за изплащане разходите, спо-редъ приложената къмъ този законъ таблица.“)

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 1 отъ законопроекта тъй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретаръ д-ръ К. Списаревски: (Чете)

„Чл. 2. Тѣзи разходи да се покриватъ отъ редовните приходи до бюджета за 1912 г. и да се отнесатъ къмъ сѣщия бюджетъ.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 2 отъ законопроекта тъй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Минаваме къмъ слѣдующата точка отъ дневния редъ: второ четене законопроекта за допълнителенъ

*) Вж. стр. 315 отъ дневниците.

извънреден свърхсметен кредит от 50.000.000 л. за военни нужди.

Моля г. докладчика да докладва законопроекта.

Докладчик К. Илиевъ: Г. г. народни представители! Комисията по Министерството на финансите тази сутрин се събра, за да разгледа законопроекта за допълнителен извънреден свърхсметен кредит от 50.000.000 л. за военни нужди. Г. министърът на финансите и г. министърът на войната присъствуваха; повдигнаха се ред въпроси по изменението и допълнението на закона за свърхсметен кредит от 50.000.000 л. от 27 септември 1912 г. въ отъзи му части, що се касаят до ограничаването на правилното изразходване на сега искания кредит от 50.000.000 л. Намъри се действително за нужно да се направят нъкои измънения въ чл. 1, послъдната му алинея, 3 и 4, но пръдъ видъ сериозността на тази материя, които изисква по-обстоятелствено и по-зрело обсъждане, отъ една страна, и пръдъ видъ на туй, че настоящиятъ законопроектъ е спъшенъ, комисията ръши, въ съгласие съ г. министра на финансите, този законопроектъ да се приеме туй, както си е, а г. министърътъ на финансите се задължи въ едно най-скоро връме да внесе единъ специаленъ законопроектъ за измъненieto на нъкои членове отъ закона за извънреденъ свърхсметенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди отъ 27 септември 1912 г. Комисията, както казахъ, се съгласи на това, г. министърътъ пое този ангажментъ, и азъ сега ще ви докладвамъ законопроекта въ този видъ, както е пръдставенъ, защото комисията не направи въ него никакви други измънения: (Чете)

„З а к о н ъ

за допълнителенъ извънреденъ свърхсметенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди.“

Пръдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които г. г. народни пръдставители приематъ заглавието на законопроекта туй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ К. Илиевъ: (Чете)

„Чл. 1. Разръшава се на министра на войната допълнителенъ извънреденъ свърхсметенъ кредитъ на сума 50.000.000 л., за нуждитъ на армията, изброени въ чл. 1 на закона за извънредния свърхсметенъ кредитъ отъ 50.000.000 л., за военни нужди, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 27 септември 1912 г.“

Пръдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които г. г. народни пръдставители приематъ чл. 1 отъ законопроекта туй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ К. Илиевъ: (Чете)

„Чл. 2. Разходитъ по тоя допълнителенъ свърхсметенъ кредитъ да се произвеждатъ и оправдаватъ съгласно съ закона за отчетността по бюджета и съ постановленията, съдържащи се въ закона за извънреденъ свърхсметенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 27 септември 1912 г.“

Пръдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които г. г. народни пръдставители приематъ чл. 2 отъ законопроекта туй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Докладчикъ К. Илиевъ: (Чете)

„Чл. 3. Разходитъ по тоя допълнителенъ свърхсметенъ кредитъ да се покриватъ отъ произведението на заемн сръщу съкровищни бонове.“

Пръдседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които г. г. народни пръдставители приематъ чл. 3 отъ законопроекта туй, както се прочете, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Съ това изчерпваме дневния редъ на днешното заседание.

Има думата г. министърътъ на финансите.

Министъръ Т. Теодоровъ: Г. г. народни представители! Въ онзи деншното заседание азъ, бъхъ изказалъ готовността на правителството да посвети утръшния денъ на разглеждане интерпелацинтъ, които биха се направили, за да може да се удовлетвори искането на г. г. народните пръдставители да се дадатъ нъкои освътления по нъкои въпроси отъ общата политика. Но това не ще може да се направи утръ, първо, защото интерпелации не се поставяли, а второ, и най-главно, защото утръ е 300-годишнината отъ ндването на пръстолъ на руската императорска фамилия, на Романовцитъ — единъ тържественъ и радостенъ денъ за братската велика държава и въ самцото връме радостенъ и за насъ. И заради това азъ пръдлагамъ да нъмаме заседание утръ, а слъдующото заседание да бжде въ петъкъ.

Коикото за назначаване денъ за разглеждане на самитъ интерпелации, това ще зависи отъ г. министър-пръдседателя, който ще изкаже мнънието си слъдъ като получи интерпелацинтъ. Той може да бжде въ сжбота или въ слъдующия вторникъ, или въ нъкои другъ денъ, който ще може, съ наше съгласие, да опръдъли правителството за тази цълъ. (Ржкоплъскане отъ болшинството)

Пръдседателствующъ А. Буровъ: Има думата пловдивскиятъ народенъ пръдставителъ г. Илиа С. Бобчевъ.

И. С. Бобчевъ: Г. г. народни пръдставители! Утръшниятъ празникъ с единъ твърдъ голъмъ празникъ за братския руски народъ. Утръ Русия празнува тристаълтието на династията Романовци, която, както много добръ ви е извъстно, издигна могъществото и славата на велика Русия.

Министъръ Т. Теодоровъ: И на славянството.

И. С. Бобчевъ: Между тая династия има пръдставители, на които, въ лицето на великия Царь-Освободителъ, ние дължимъ свободата си. Този празникъ, тръбва да бжде сжщевръменно, прочее, празникъ и за насъ, сжщевръменно празникъ и за цълото славянство. Ето защо азъ пръдлагамъ, г. г. народни пръдставители, да се опълноможи бюрото да поздравн Руската государственна дума съ този празникъ, като пожелае — пръдседателството — щото и замърдъ тая династия дълги години да управлява и да царува въ Русия за славата, благоденствието и щастнето, както на Русия, така и на цълото славянство, въ единение между царъ и народъ, както е било досега. Пръдлагамъ да се приеме това пръдложение. (Бурни ржкоплъскания отъ всички страни)

Пръдседателствующъ А. Буровъ: Правн се пръдложение отъ пловдивския народенъ пръдставителъ г. Бобчевъ . . .

П. Пешевъ: Нъма защо да се гласува, защото то се прие съ аккламации.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Азъ смѣтамъ, че това прѣдложение отговаря на единодушнитѣ чувства на г. г. народнитѣ прѣдставители, и слѣдователно е прието съ аklамация. (Ржкоплѣскания отъ всички страни)

За дневенъ редъ на слѣдующето засѣдание, въ петъкъ, но прѣдложение на правителството ще имаме:

а) Първо четене законопроекта за освобождение на чиновницитѣ, служащитѣ и постояннитѣ работници въ новоосвободенитѣ земи отъ плащане взаимобразнитѣ одържки.

б) Трето четене гласуванитѣ днесъ законопроекти на второ четене.

Имамъ да ви съобщя, че е постъпило заявление отъ кюстендилския народенъ прѣдставител г. Величко Кознички, съ което съобщава, че обръща своето питане къмъ военния министъръ въ запитване. Остава да се опрѣдѣли денътъ за интерпелациитѣ, за да се разгледа тогава и това запитване.

Обявявамъ засѣданието за вдигнато.

(Вдигнато въ 4 ч. 45 м.)

Прѣдседателъ: Д-ръ С. Даневъ.

Подпрѣдседатели: { А. Буровъ.
Г. Згуревъ.

Секретари: { Д-ръ К. Списаревски.
А. Кипровъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гълъбовъ.